

LIBURUAK

A. Villasante, O. F. M. Euskaltzaindikoa. «GOI-ARGI» Ars'ko Erretore Santuaren Erakusaldiak. (Editorial Franciscana.—Aránzazu).

Berrion eta zorion, euskaldunak! Arantzazuko euskal-lantegitik beste liburu egoki bat agertu zaigu: «GOI-ARGI». Jean-Marie Vianney, Apaiz Santuaren itzaldiak eman dizkigu euskerara ta argitara A. Villasante prantziskotarrak.

Aspaldi batean, «Txomin»'ek egindako «AK-KO APAIZ DONEA» argitara zun ARGIA asterokoak. Apaiz Santuaren bizitza erakutsi zigun, labur-labur, liburu txiki ark. Santu aitortu zun eguneko itzaldian, Pio XI'k beste gauza askoen artean, au esan zun: «Zoriondun Apaiz onek, bere arrigarritzko bizitzaz, otoitz sutsuaz, ITZALDI XAMURRAZ, Jaungoikoarekiko ta lagun urkoaganako zaletasun gartsuak egin-erazi zizkion lanaz eta bere bizikera apal-apalaz arima asko zeruratu zitun».

ITXALDI XAMUR oiek ditu gai, A. Villasante langilleak euskeratu ta opa digun liburu berriak. Liburua nolakoa degun? Iru gauza oi ditu liburu batek: mamia, izkera ta itxura.

MAMIA.—Gure liburuarena ezin ohea izan. Kristau-ikasbi-dearen lau zatieri dagozkien erakusaldiak dakartzi, bata bestea-ren ondoren. Orrela, Jesukristok erakutsitakoa erakustea besterik ez du egiten; eta Ark erakutsi-bezela, gañera: aundiak eta txikiak; jakintsuak eta ezjakiñak; guztiak jabetzeko gisan. Goi-argi bizia euki zun piztu-ta Apaiz Santuak Ars'eko errian, an egon zan 41 urteetan; eta argi uraxe luzatzen digu orain liburu-txo berriak.

«Eguneroko lan, gertakizun eta goraberak ematen zioten oin,

ari ta bide zero ta animako gauzak argitzeko ta aditzera emateko.» Beste mundutik etorritako santua omen zirudian, bere erakusaldiak ematen ari zanean...

Ez omen zan Vianney Apaiz Jauna buru argikoa; berak ikasitakoaz baño geiago, Jaungoikoak erakutsitakoaz egin omen zun diz-diz ludi osoan. Mami argitsu uraxe datorkigu dizdizka «GOI-ARGI» liburuan.

IZKERA.—Ars'ko Erretore Santuak guztientzat egin zitun erakusaldiak, guztientzako bezela euskeratu ditu A. Villasante azkarrak. Euskera erreza darabil, errikoia, ederra, ugaria. Ez diteke, noski, arrazoibidez, iflor espa-jarioka asi; ez gora-zalerik, ez errez-maiterik. Ondo goaz, bide ortatik...

ITXURA.—Ikusi, eta irakurtzeko gogoia ematen dun liburua da «GOI-ARGI»; irakurtzen asi baño len begietatik sartzen daretakoa. Ars'ko Apaiz Jaun Santuaren irudiarekin, moderno-kutsukoa du azala; orrialdeak, tinta geiegirik gabe, ta neurri oneko utsuneeekin, irakur-errezak; «xantuak» politago, noski, txikiak; atzeko ezala ere gogoangarria: «Sal neurria: 15 Pta. «¿Zer dago gaur 15 pezetakin? Bejondakiola Arantzazuko pralleen irarkolari!

Kristau-bizitzari on aundia egingo dio «GOI-ARGI»k euskaldunen artean; bai euskerari ere. Baño, ortarako irakurri egin bear...

Zorionik eta eskerrik asko A. Villasante jatorrari.

Z. A.

Camilo José Cela. *HISTORIAS DE VENEZUELA. LA CATIRA.* Editorial Noguer, S. A. Barcelona, 1955.

Gogor ekin zien Orixe'k, duela zenbait illabete, euskaldun «berrizaleei» Buenos Aires'ko *Euskalduna* aldizkarian. «Euskaldunak» zuen izena artikuloa ere.

Etzen izkuntzaz ari: mamiari dagokion auzia zen eta da. Gaurko zenbaiten lanak, "cultura-ren izen nazkagarri ortan".

gertuagoak omen dira gure erriaren gogoia ondatzeko lantzeko baiño.

Auzi ori berori bizirik dago beste aldeetan. Are biziago, Euskal-eritik kanpora, Ezpaikera euskaldunok besteak adinbat sartu «oraingotasunean» gaurko bideetan barrena. Ala uste du beintzat batek baiño geiagok. Neronek ere egingo nuke, iñork eskatuko balit iritzia, gorde bear genituenak oro gorde eztitugularik, eztitugula ere galdu galdu bearreko guztiak.

Cela novelagille ezaguna de Espaiña'n. Sail ortan, zuzen edo oker, buruzagitza emana —ala artua— dauka, bere «Pascual Duarte» dela bide, batez ere.

Toki-aldatze billa, Venezuela'ra jo du oraingoan. Eztatik zenbat denbora eman duen an, an izan baldinbada: bi, lau, sei illabete edo bi urte. Dena dela, buruan —sakelean ezpada— novela bat duela etxeratu da.

Egonaldi ori, laburxkoa izanagatik, aski ta geiegi izan du «llaneroen» —ango zabaldietako gizon-emakumeen— izkera ikasi eta barra-barra egiteko. Ezta arritzeko. Jainkoak, denok dakigunez, doai bereziz argitzen eta zorrozten ditu artista garaien gogoak. Orrelaxe, naikoa izan zuen Victor Hugo'k amabostalditxo bat Pasaia'n euskeraz ederki mintzatzeko. Or ikasi zuen noski *etxeko jauna* «le laboureur de la montagne» dela frantsesez. Egia ere da orratik inguruko baserritarrek, berberak arri eta belarri egiñik aitortzen digunez, etziotela aren euskal-saioei alako arrera ona egiten —parre ere egiten omen zuten lotsagabe aiek—, baiña etzen orreatik asko larritu.

Cela galiziarra da, Valle Inclán'en erritarra. Au ere ibillaldi luzeak egia zen, irudimenez bederen. Etzuen bizarra bakarrik luzea. Ameriketako berriak —«Sonata de Estío» alde batera utzirik— «Tirano Banderas»-en eman zizkigun. Ura liburua, eta batez ere ura mintzaera! Ni beintzat Valle Inclán'en txorimalo parrre-ikaragarri orien aotik ixurtzen den jarioak enau berealakoan asetzen.

Valle Inclán, ordea, zentzudunago agertzen zaigu bere eroan gaurko gazte zuurrak baiño. «Novela de Tierra Caliente» izengoitia erantsi zion bere liburuari. Eta «Tierra Caliente» ori, jakia, eztago iñon edo, berdin dena, nonnai dago, Río Grande'tik beera izan ezker. «Lurberoarren» errenkurarik eztu beraz iñork aditu.

Cela'k eztu izkuntza berririk asmatu: ezta edozein orretarako gai. Venezuela'ko «beterritarren» izkera eman nai izan digu, eta zeazkiro eman. Baiña beterritarrak or daude, aien izkuntza ere bai, eta ezin eragotzi nai duenari izkera orrekin Cela'ren li-

burukoa berdintzea. Eta alde ederra omen dago, dakitenek diotenez, batetik bestera.

Gatozen mamira. Cela'k Venezuela aldera jo baldinbadu, gogoko eizea arkitzeko ustean jo du. «Tremendista» baten neurriko eizea, besterena baiño beldurgarriagoa, an ugariagoa delako edo, Venezuelarrek diotenez, urrutiko gozurak ederrago agertzen dirakelako.

Mende-azkenetako idazleak, «poeta madarikatuak», zorrez, gosez eta batez ere krakaz beterik bizi ziren. Idazlanetan, ordea, loitartean zebiltzan ar edo txitxare zirelako aiek gora begira egoten ziren beti, izar dardartiekin ametsetan. Gaurko gazte azkarrak berriz, dotore jantzirik, lasai bizi dira etxe txukunetan, eta naiago dute diru ugaria dirurik eza baiño. Nazka-izugarrikeriak literaturan maite dituzte.

Cela ezta bestelakoa. Ondo jaioa, leunkiro azia, goiz asi zen —gazte zuurrari dagokionez— bizibide eroso baten billa. Arriskuak, gizon-iltzeak, kraka, lanbide zikin eta eskasak maite ditu, baiña urrutitik. Zenbait kristauak zerua bezala; ara joan nai, baiña zenbat eta beranduago, obe.

Gizon prestu eta kristau on batzu —ez geiegi, «burgesa» ezpaita leen bezain erraz asaldatzen— bere onetatik atera dituzte liburu onetako nabarmenkeriek. Azala ain minbera ez tutenek, ordea, galdera bat egingo dute: nabarmenkeriak, zer dela-ta eta zertarako?

Bi fede —illa eta bizia— bezala, bi arte-mota dira: zifetakoa, jatorra, eta aizuna, gezurrezkoa. Txantxetako edo itxurazko arte au bereizgarri nabari batek salatu izan du, leen eta orain: iges-naiak. Maite-miñak bat-batean jotzen dituen gazte lirain dirudunak dira batzuentzat igespide; besteentzat, beatz bati eragiteaz eun etsai lurreratzen dituzten gizon beldurgabeak. Gure tremendistentzat, berriz, Extremadura-n, Venezuela-n edo nik aal dakit non zentzugabeko izugarrikeriak egiten dituzten giza-itxurako bi-oiñekoak.

Ausardia bear gizonak, dirudienez, gordinkeri biribillak esateko. Dirudienez... Ongi ikasi ezpagendu geienetan, beti ezpaldinbada, ausardi geiago bear dela edozein arrazoizko uskeriz mintzatzeko burugabeko nabarmenkeririk gogorrenak esateko baiño! Badugu nora begiratu gure inguruan eta gere baitan bertan. Aitzaki billa gabiltza Venezuela'n, gure eginbearrari igesgiteko.

L. M.